

Arbeiderpartiets landsmøte

20. - 23. april 1975.

Trygve Brattelis politiske foredrag.

(Manuskript.)

Tiden siden landsmøtet i 1973 har vært en interessant og hard arbeidsperiode for Arbeiderpartiet. Valget samme år var en skuffelse, og det satte oss i en uvant situasjon. Det er i prøvelsens stunder at samhold og samarbeide skal vise sin kvalitet. Virksomheten har blitt lettet ved at en sunn og innsatsvillig kjerne i partiet har gjort et kjempearbeide i denne tiden. Med kjerne tenker jeg her på de trofaste partifeller i alle kommuner som går til sin gjerning i medgang og motgang.

Stortinget bærer i dag preg av oppspaltingen i hele vårt politiske miljø. Det er som kjent gått lengst i den borgerlige leir. I dag er det ikke trygt grunnlag for noen flertallsregjering. Vi tolket den nye situasjonen slik at Arbeiderpartiet burde danne regjering, for å kunne føre en mest mulig konstruktiv politikk. Jeg føler trang til på vegne av Regjeringen å takke alle partifeller som ved sin aktive politiske innsats har bidratt til å gjøre dette arbeide mulig. Vi kan vedstå oss resultatene

av dette arbeide, og vi skal stille til regnskap for det.

På representantenes plasser er lagt ut en skisse med oversikt over viktigere saker som er gjennomført etter valget.

Jeg kommer her i dag til vesentlig å kommentere indrepolitiske spørsmål. La meg likevel understreke at hovedlinjene i vår utenrikspolitikk er fastlagt i det program siste landsmøte vedtok for perioden 1974-1977. Det har ikke skjedd noe som endrer disse hovedlinjer.

Det fundamentale utgangspunkt for vår utenrikspolitikk er det faktum at vi er et folk med bare 4 millioner innbyggere, bosatt på et langt kystområde. Vi kan aldri bli noen stor maktfaktor. Ingen nye trekk ved vår økonomi vil endre det forhold at vi er en liten nasjon med 4 millioner mennesker. Fra dette realistiske grunnlag er retningslinjene trukket opp for vårt forhold til omverdenen. Disse retningslinjer ligger fast.

Vi er glade for flere internasjonale hendinger. Maktskiftet i Portugal satte fart i frigjøringen av afrikanske områder. Vi følger spent med i det som skjer i Portugal selv. Der er en situasjon som kan innebære visse farer. Det ligger et stort ansvar på dagens nye makthavere. Vi håper de vil sikte til at også Portugal blir frigjort, dvs. at det blir åpnet for en reell demokratisk livsform i dette gamle europeiske kulturland.

Tilsvarende ønsker har vi for Hellas, der militærjuntaen ble overvunnet, og for Tyrkia som under betydelige vansker søker å tilpasse seg mer demokratiske former. Jeg håper vårt tyrkiske broderparti vil styrke sin stilling, som vern for en demokratisk utvikling.

Konflikten i Midt-Østen står i stampe. Vi følger den nøye og med brennende ønske om at folkene i disse områder skal nå fram til fred og trygghet. Det stilles enorme krav til områdets regjeringer for å kunne overvinne bitre motsetninger og etablere en lysere framtid.

En generasjons ulykkelig væpnet strid i Indo-China synes å nærme seg en slutt. Må en hel verden trekke de nærliggende lærdommer av denne katastrofale kamp!

Vi kan i sannhet være lykkelige i et nordisk område, der alle land føler ansvar for en videre utvikling av et vel etablert vennskap og samarbeid.

Mange års økonomiske og politiske utvikling ligger til grunn for vår tids sterke og økende interesse for ansvarlig forvaltning av jordens ressurser, vern om miljø og natur, og tiltak mot støy og forurensninger av luft og vann.

Som grunnlag for en ansvarlig politikk er det nødvendig med en realistisk vurdering av ressurser -

derunder nåværende og fremtidig tilgang av energi. Regjeringen har nettopp lagt fram en melding om naturressurser og økonomisk utvikling. Den tar sikte på en avklarende debatt, basert på det menneskene i dag vet om dette. For vel et år siden fikk et sakkyndig utvalg med Finn Lied som formann i oppdrag å vurdere Norges ressurs situasjon sett i internasjonal sammenheng. Etter et halvt år la utvalget fram en saklig, nøktern og leselig framstilling av saken. Denne ligger til grunn for Regjeringens melding.

Den videre debatt må gi utgangspunkt for en forsvarlig ressurspolitikk. På dette område må alle land samarbeide. Hver nasjon kan ikke på eget grunnlag løse sine ressursproblemer. I forvaltningen av jordens levende og fysiske ressurser er menneskene i samme båt.

Vi må løse disse oppgaver i det perspektiv at det skal bli stadig bedre for mennesker å leve i verden. En stagnasjon i industrilandenes produksjon vil ikke løse verdens forurensningsproblemer. Det vil heller ikke føre til en mer fornuftig bruk av jordens ressurser. En stagnasjon i utviklingslandenes produksjon vil føre til menneskelige og sosiale katastrofer.

Hvor store ressurser vi kan regne med, har sammenheng med menneskenes viten og teknologiske evne til å bruke dem. Jordens ressurser er teoretisk sett meget store. Og som Lied-utvalget har pekt på, er Norge her godt stillet sammenlignet med andre

land i verden. De fleste fysiske ressurser forsvinner ikke fra jorden. Bruken av dem bringer dem over i nye former, og de kan brukes om igjen i nye anvendelser.

Det er ikke mulig å sette faste grenser for bruk av ressurser og for framgang i produksjonen. Menneskene kan selv regulere produksjonens virkninger på miljø og ressurser. En fornuftig politikk vil bestå i en omlegging av produksjonens former og sammensetning. Den vil føre med seg nye mål for levestandard i tillegg til den betydning som tillegges materiell velstand.

Det vil være et siktepunkt å satse på produksjon og forbruk som gir mindre forurensninger og mindre bruk av naturressurser. Fysiske ressurser må brukes om igjen, det biologiske produksjonsgrunnlaget må tas vare på, alle energitilganger må brukes med omtanke og sparsomhet. Sterk utbygging av felles goder: helsestell, sosiale tiltak, utdanning. Systematisk bedring av arbeidsmiljøet, bedre planlagt utbygging av byer og distrikter. Vi bør delta i utviklingen av internasjonale avtaler om handel med råvarer, om ressurspolitikk og miljøpolitikk.

Den nåværende meget hurtige vekst i verdens folketal må bli en historisk begrenset epoke. Det peker nå klart mot en konflikt mellom økingen i folketal og jordens evne til å produsere mat nok til alle. Regjeringen går inn for å støtte land som setter i verk tiltak for en bedre regulering av fødselstallene.

Folketilveksten i Norge er synkende. Med de nåværende fødselstall vil folketallet beregningsmessig stabilisere seg på omlag 4,7 millioner i midten av neste århundre.

Norges bidrag til øking av verdens matvareproduksjon kan skje i første rekke ved større utviklingshjelp for å fremme matproduksjonen i de områder som har det beste jordsmonn og klima. Utviklingslandene må settes bedre i stand til å dekke sitt eget matbehov og ikke fortsette i økende grad å gjøre seg avhengig av matforsyninger fra industrilandene.

Det er også rasjonelle muligheter for økt produksjon av jordbruksvarer i Norge. Fiskeressursene i havet må bevares og i større grad nyttes direkte til mat til mennesker. En riktig ernæringspolitikk er et vesentlig ledd i kampen mot sult.

Det internasjonale varebytte setter landene i stand til å dekke sine behov med mindre bruk av energi og andre naturressurser enn om hvert land skulle være sjølberget. Den internasjonale arbeidsdeling skaper også bredere vitenskapelig, kulturell og menneskelig kontakt mellom land og folkegrupper. Et hovedproblem i verden i dag er å gi utviklingslandene større muligheter til å nytte fordelene ved økonomisk arbeidsdeling. En framtid i fred og samarbeid er betinget av at verden er én.

Det er fortsatt nødvendig å skape større likhet i levekårene mellom de sosiale grupper i Norge. På mange områder av sosialpolitikken står vi overfor uløste oppgaver. Ikke all ungdom har like muligheter for å skaffe seg utdanning og godt lønnet arbeid. Enkelte distrikter har et svakt og ensidig næringsliv. Mange mennesker, særlig kvinner, mangler reelle muligheter for å velge yrke og sosial virksomhet.

En mer rettferdig fordeling av inntekt og formue vil bidra til større økonomisk likestilling mellom menneskene. Arbeiderpartiet bør gå inn for en inntektspolitikk med vesentlig sterkere vekst i disponibel realinntekt for grupper med lavere inntekter enn for vanlige inntektstakere. For høyere inntektsgrupper bør realinntekten bare øke beskjedent. Trygdedes inntekter bør vokse parallelt med de yrkesaktives.

En omfordeling av den inntekt som samfunnet nå har, ville bare i beskjeden grad virke til å heve inntektsnivået til de grupper som nå ligger under gjennomsnittet. Gjennomført i løpet av en 5-års periode, ville den bare kunne heve en vanlig industriarbeiders realinntekt i løpet av disse 5 år med omlag 6 %. Dette er ikke stort mer enn den real-lønnsstigning vi venter for 1975.

En slik omfordeling kan ikke alene sikre en vesentlig bedring av lavinntektsgruppenes levekår og en større reell likestilling. Den må komme gjennom

en vekst i det reelle inntektsnivå på grunnlag av vår egen produksjonsvirksomhet. En slik vekst er også nødvendig for å fullføre de meget ressurskrevende oppgaver innenfor helsestellet, sosialpolitikken, utdanning, boligforhold og samferdsel.

En videre utbygging av vårt næringsgrunnlag vil gi oss muligheter for å nå våre målsettinger som større likhet og sosial framgang. Utnyttingen av våre olje- og gassressurser vil gjøre disse oppgaver lettere. De setter oss i stand til å reise nye industrivirksomheter av forskjellig art og til å satse mer av våre samlede ressurser på oppgaver som gjør vårt samfunn bedre å leve i. En videre utbygging av velferdssamfunnet krever forandringer i vår næringsstruktur og i fordelingen av de sysselsatte på yrkesgrupper. Det er gjennom forandringer at samfunnet blir bedre å leve i. De økonomiske og sosiale mål vi har nådd i den siste mannsalder, har vært resultater av omstillinger og vekst. Dette er en utvikling som vil fortsette i det kommende ti-år etter Regjeringens opplegg for vår ressurs- og oljepolitikk. Det mest markerte trekk i dette utviklingsbilde vil være knappheten på arbeidskraft i forhold til de jobber som vil bli tilbudt.

Men det er ingen periode med dramatiske omveltninger i vår økonomi vi står overfor. Heller ikke er det spørsmål om å satse på en ensidig vekst og forbrukspolitikk, som det ofte hevdes. Regjeringens

økonomiske opplegg legger til grunn en langsommere vekst-takt enn den vi kunne ha muligheter for å realisere. Samfunnets samlede forbruk av varer og tjenester vil øke mindre enn før. Utviklingen i de privat-disponible realinntekter vil bli omtrent som i 1960-årene. Den delen av vår økonomi som ikke omfatter oljeutvinning og oljeboring, vil utvikle seg videre. I den konkurranseutsatte industri venter en at nedgangen i sysselsettingen vil bli mindre enn det en antok i oljemeldingen. For industrien samlet dreier det seg om en nedgang på 20.000 årsverk av en industrisysselsetting på 375.000. I jordbruket og fisket ventes nedgangen i sysselsettingen ikke lenger å bli så sterk som i de siste årene.

De dominerende trekk i utviklingen gjelder den videre utbygging av vårt helsestell og sosiale ordninger, utdanning og forskning, samferdsel og annen offentlig tjenesteyting. Til disse områder venter en at det vil bli behov for 2/3 av den samlede sysselsettingstilvekst fram til 1980. Denne prioritering av vår arbeidskraft og våre ressurser hadde ikke vært mulig uten de økte ressurser oljen vil gi oss.

De industrialiserte land har de siste par år vært utsatt for den sterkeste inflasjon siden den andre verdenskrigen. Dette ble dramatisk understreket av oljekrisen for vel et år siden. Det er klart at dette er noe annet enn en kortsiktig priskonjunktur. Og det gjelder langt mere enn oljeprisene. De prisforhold vi etpar tiår venner oss til som de normale, kommer ikke tilbake av seg selv.

Som landene i vår tid er økonomisk vevet sammen, blir også inflasjonen eksportert fra land til land. Ikke noe enkelt land kan alene få bukt med den. Den henger sammen med mange økonomiske og politiske spørsmål som landene må gå sammen om å løse.

Nær knyttet til dette er også de sterke gruppeinteresser som gjør seg gjeldende ved inntektsoppgjørene. Tiltak for å mestre inflasjonen må ta sikte både på dens internasjonale sider og på dens innenlandske impulser. Mange land har ved utformingen av en inntektspolitikk prøvd å få utviklingen under bedre kontroll. Ikke noe land har helt lyktes med dette. Med den voldsomme styrke inflasjonen i verden nå har fått, er utformingen av en bedre inntektspolitikk etter OECD's oppfatning blitt en sak av internasjonal interesse.

Vi blir stadig mer konfrontert med spenningen mellom forbruk av ressurser og økingen av verdens folketall. Mangelen på mat synes å være et permanent fenomen.

Utviklingslandene som vesentlig leverer råvarer til industrilandene, godtar ikke lenger råvarepriser som blir bestemt av de nåværende internasjonale markedsforhold. De krever ordninger med bedre vilkår for sitt eget næringsliv og en mer rettferdig fordeling av inntekter mellom

fattige og rike land.

Gjennom stadig økt utenrikshandel knyttes landenes økonomi sammen. Internasjonale betalingsforhold og spredning av industri gjør det lettere for inflasjonen å spre seg fra land til land. Landene eksporterer inflasjon, omstillinger, og såvel stagnasjon som vekstimpulser til hverandre mere enn før.

Politiske spørsmål er nær knyttet til økonomisk utvikling. Inflasjonen er delvis resultatet av nye maktkonstellasjoner mellom nasjonene og mellom de økonomiske grupper.

Endringer i sosiale forhold i industrilandene har skapt en ny situasjon i arbeidslivet og nye vilkår for inntektsoppgjørene. Mer nøyaktig og nyansert enn før kan en sette mål for den økonomiske politikken. Samtidig har de enkelte sosiale grupper større muligheter for å endre forutsetningene for de mål som settes.

Dyptgående økonomiske og sosiale rystelser skaper ustabile politiske forhold, også i tradisjonelt stabile demokratier. Det er vanskeligere å få bred nok tilslutning til systematiske handlingsprogram. Det er vanskelig å samordne de enkelte gruppeinteresser i en samlet felles politikk.

I etpar tiår lyktes det å kombinere sterk og ubrutt økonomisk framgang med moderat prisstigning. Dette mønstret ble endret ved inngangen til 1970-årene. Prisstigningen har nådd en årsrate som er 3 - 4 ganger større enn det som før ble sett på som normalt.

Under denne voldsomme prisbølge kan det enkelte land bare stille seg den begrensede oppgave å ligge bak i

køen. Det har vi gjort i Norge, og det har hittil lyktes rimelig. Enkelte land har hatt en prisstigning på det dobbelte av den norske.

Stabile og delvis fallende priser på råvarer bidro i 1960-årene til å dempe prispresset i industrilandene. Dette er nå helt forandret. Prisindeksen på mat i internasjonal handel var i januar nær 2½ ganger høyere enn i 1971. For industrielle råvarer i verdenshandelen var prisstigningen enda sterkere. De nye oljeprisene faller inn i dette bilde. Men oljeprisene viste faktisk en svak nedgang i årene før oljekrisen høsten 1973. I dag er denne prisen 3 - 4 ganger høyere enn før krisen.

I alt blir dette en sterk omfordeling av inntekter mellom råvareland og industriland. I de siste søker de enkelte sosiale grupper hver for seg å verge seg mot følgene av dette. Mangel på samordning fører til et kappløp mellom ulike inntektsgrupper. Prisstigning og sterke forskyvninger i inntektene skaper uro i arbeidslivet. Også satser for lønnstillegg blir mye høyere enn normalt. En øking i timefortjenesten på bortimot 20 prosent over ett år synes å være typisk for mange europeiske land i de seneste måneder.

Høyere råvarepriser betyr isolert sett en overføring av inntekter til de land som har betydelig produksjon av råvarer. Dette er ofte utviklingsland. Men markedsforholdene i verden stiller seg ofte slik at denne overføring av inntekter går tapt gjennom høyere priser på de industri-varer som utviklingslandene kjøper. Vi har i internasjonal sammenheng en tautrekking om inntektsfordelingen som likner den vi har mellom de sosiale grupper i det enkelte land.

For olje stiller prisendringene og forskyvningene

i inntekter seg annerledes. Oljeprodusentene omfatter forholdsvis få land. Deres import fra den øvrige verden teller foreløpig lite (ca. 5% av verdenshandelen). Bare på lang sikt kan olje gradvis erstattes med andre energikilder. Følgelig vil de store oljeproduserende land som selv bruker en ubetydelig del av denne råvaren, få enorme inntektsoverskudd i utenlandsk valuta. Fram til 1980 er disse overskudd som investeres i utlandet anslått til mellom 250 og 300 milliarder dollar. En oppsamling av tilgodehavender i utlandet i dette omfang tilsvarer det dobbelte av de investeringer som USA nå har i andre land. Vi har her å gjøre med fundamentale forskyvninger i de økonomiske og politiske maktkonstellasjoner i verden.

Motstykket til de høyere oljepriser og oljeprodusentenes valutaoverskudd er en forverring i så å si alle vestlige industrilands betalingsbalanser. Mens de importerte mengder av olje til disse land i 1975 ventes å bli noe lavere enn i 1973, vil utgiftene på denne posten samlet bli 76 milliarder dollar større. Industrilandenes tradisjonelle betalingsoverskudd, som blant annet finansierer overføringer av utviklingshjelp, er avløst av underskudd. Tilsammen ventes disse å utgjøre 30 milliarder dollar i 1975. Slike underskudd må landene være beredt til å leve med i flere år fremover og legge opp sin økonomiske politikk ut fra dette. Et hovedpunkt i deres politikk blir å skaffe lån til finansiering av betalingsunderskuddene. Kildene til slik opplåning vil i den aktuelle situasjon i alle tilfelle måtte være de inntektsoverskudd som de oljeproduserende land samler opp og som lånes ut igjen, dels direkte til de enkelte land, dels gjennom det internasjonale bankvesen. Industrilandene i

OECD vil gå sammen om å skaffe lån gjennom felles ordninger.

Mens de høyere oljepriser og den internasjonale inflasjon skaper omstillingsproblemer, stagnasjon og arbeidsløshet i industrilandene, har situasjonen for de utviklingsland som ikke produserer olje, blitt katastrofal. For de fattigste land som har et folketall på 1.000 millioner mennesker, ventes inntektene pr. innbygger å falle. Og dette skjer fra et inntektsnivå som utgjør noen få prosent av den vanlige nordmanns inntekter. For disse mennesker vil vår evne til igjen å skape stabilitet og framgang i verdensøkonomien og en mer rettferdig fordeling av inntekter mellom industriland og u-land, være avgjørende for hvorvidt de skal overleve eller ikke.

De høyere energipriser har forverret produksjonsforholdene for mat. Matproduksjonen er særlig energikrevende. Moderne jordbruk krever betydelige mengder gjødning, maskinelt utstyr og drivstoff. Gjødning som fremstilles hovedsakelig med utgangspunkt i olje, er blitt så dyr at mange utviklingsland ikke ser seg i stand til å kjøpe tilstrekkelige mengder.

- - - - -

De forandringer som har foregått i verdenssamfunnet og i de enkelte land etter den andre verdenskrigen, er langt mere omfattende og dyptgående enn det som skjedde etter den første verdenskrigen.

Et trekk i dette er det gamle kolonisystemets undergang og dannelsen av et meget stort antall nasjonalstater også i Afrika og Asia. Vi ser dette i FN's medlemstall som har øket fra 50 da FN-pakten ble undertegnet i 1945 til 138 i 1975. Et annet trekk er den økende framvekst av regionale organisasjoner av stater i flere områder i verden. Og tross sine åpenbare svakheter og vanskeligheter, er vår tids FN det hittil best lykkede forsøk på å skape en universell organisasjon for fred og samarbeid mellom alle nasjoner.

For menneskenes daglige liv i det enkelte land er det likevel et annet trekk som antakelig betyr mere. Det er den enorme utvikling i vitenskap, teknologi, produktivitet og produksjon som har funnet sted særlig i industrilandene. Virkningene har vært fundamentale forandringer i folkenes økonomiske livsgrunnlag og i forutsetningene for yrkesfordeling og sosiale gruppedannelser. Denne utvikling har hatt et slikt tempo og en slik nyskapende karakter, at mange er blitt alvorlig redde for resultatet av menneskets egen teknologiske skaperevne.

De mange nye statene har helt forskjellig forhistorie, har helt ulike klimatiske og økonomiske forutsetninger, de har ulike politiske tradisjoner og arbeidsformer, og de ser forskjellig på hovedoppgaver i sin kommende utvikling. Mindre enn noen gang før nytter det å sette opp europeiske skjemaer for hvordan den fattige verden skal

løse sine politiske og økonomiske oppgaver.

Uten fordommer må vi møte de nye stater i et åpent samarbeid som de trer inn i ut fra sine konkrete forutsetninger. Her har det vært gjort fryktelige feilgrep i de siste 30 år. Den gamle verdens misjonstrang har slått ut også i politiske og økonomiske aktiviteter, hvor den ikke hører hjemme. Vi kan ikke eksportere europeiske og amerikanske livsformer til den tredje verden. Det er blant annet dette de mange nye stater har rystet av seg.

Det vi kan gjøre er ved åpen og tillitsfull kontakt med de nye stater å virke for respekt for realitetene i et demokratisk samfunnssyn. Det gjelder først og fremst respekt for menneskerettighetene, slik de er formulert i FN's høytidelige erklæring. Det gjelder ut fra stedlige forutsetninger å sikre demokratiske styreformer, frie valg og rettssikkerhet.

Skal vi kunne virke for dette må vi i hvert av de mange land søke kontakt med de folkegrupper og krefter som kommer til å forme deres framtid. I de økonomisk mindre utviklede land er det i første rekke de store grupper av folk på landsbygda og arbeiderne.

Enkelte industriland har i de siste tiår hatt en høyst ulykkelig evne til i den tredje verdens land å søke kontakt med fortidens krefter, med regimer som historisk står for fall - og som ingen ytre støtte kan redde. Det har gitt den industrialiserte verden bildet av å være det forgangnes og reaksjonens støttespillere. Og det kan få meget ulykkelige følger for forholdet til de mange nye stater som i fremtiden vil representere den tredje verden i det internasjonale samfunn.

Det som har skjedd i de siste måneder og uker bør gjøre dette klart for alle. Den tredje verden kan ikke styres fra hovedsteder i Europa eller Amerika. De nye stater må styre seg selv, og formes av de sosiale og politiske krefter som lever i hvert land. Som historien beretter det for hver eneste av de gamle europeiske og amerikanske stater, kan denne prosess bli lang og smertefull også for hver enkelt av de mange nye stater som trer fram i andre deler av verden. Men det er ikke noen annen veg å gå. Kolonialismens tid er definitivt forbi. Den kan nå bare føre til ulykker for alle parter.

Når utviklingens tempo er høyt, og når forandringene er både dyptgående og uoversiktlige, synes vi verden viser seg forvirret og vanskelig å få feste i. Også vårt eget land lever med i de hurtige og dyptgående forandringer. Hele vårt politiske miljø rystes av deres virkninger. Vi ser oss om etter sikkert fotfeste i en ny tid, og etter farbar veg til en ny og bedre framtid for vårt folk.

La oss her se litt på det norske folk som er grunnlaget for alt vårt politiske virke. Vi må gjøre oss klart at dette folk idag er meget forskjellig fra hva det var ved starten av den lange politiske oppmarsjen 1933 - 60 - ja, meget forskjellig også fra hva det var for 25 år siden.

For Arbeiderpartiet er det en stolt tradisjon at det marsjerte opp som et politisk forbund av lønnsarbeidere, bygdenes småbønder og kystens fiskere. Om vi ser disse yrkesgruppene samlet, utgjorde de i 1950 hele 75 prosent av den yrkesaktive befolkning. Dette var også yrkesgrunnlaget da vi fikk 48,3 prosent av stemmene i 1957.

Idag utgjør de samme grupper samlet mindre enn halvparten av den yrkesaktive befolkning. Og det er ikke bare

prosenttallene som er redusert. I 1950 utgjorde arbeidere, bønder og fiskere i samlet tall 1,056,000 mennesker. Idag er tallet redusert med omkring 400,000. Prosenttallet er redusert fra 75 til vel 40. Vi må regne med at denne grunnleggende forskyvning vil fortsette i årene som kommer. I jordbruk, skogbruk og fiske er det en nedgang fra 360,000 i 1950 til mindre enn halvparten av dette idag.

Samtidig endrer arbeidet i industrien karakter. Skillet mellom arbeidere og funksjonærer viskes ut. Stadig flere arbeidere blir spesialutdannede funksjonærer, som styrer og kontrollerer produksjonsprosessene.

Økingen i sysselsettingen kommer i de tjenesteytende næringer. Denne funksjonærgruppen er idag i antall omlag like stor som lønnsarbeidere, bønder og fiskere samlet. Innenfor tjenestegruppen er tallet på de som arbeider med utdanning og helsestell antakelig tredoblet siden 1950.

Samtidig er tallet på ikke yrkesaktive øket meget sterkt. Pensjonistenes tall er mer enn tredoblet på 25 år. Tallet på personer i utdanning i anstalter utover grunnskolen er idag vel 220.000.

Samtidig er vårt folks livsformer sterkt forandret og basert på et vesentlig høyere nivå enn for en generasjon siden. Boligstandarden er en ganske annen enn før. Arbeidstiden er kortere og inntektene meget høyere enn tidligere. Bilen og TV har blitt alle manns eie. Folks krav og aspirasjoner tar preg av de nye livsvilkår.

Det er dette folk vi skal møte i valgåret 1975. De nye preg vil bli ennå mere markerte når vi skal møte det norske folk i valgårene 1977 og i 1981. Det er i

dette nye miljø vi skal forme et bredt parti basert på den demokratiske sosialismens grunnidéer, og sterkt nok til å bli den ledende politiske faktor i resten av dette hundreåret.

Det er en formidabel oppgave, og det er ingen enkel løsning på den. Nettopp nå er også vårt lands politiske miljø preget av den politiske oppsplitting som er en følge av tidens dyptgående rystelser i samfunnet. I denne forandringenes og forvirringens tid kreves det avklaring av mål og stø styring. Arbeiderpartiet har de beste forutsetninger for å fylle den oppgaven.

For å bli sterkt nok til det må Arbeiderpartiet vinne betydelig tilslutning fra alle store folkegrupper. Vi skal holde fast ved den verdifulle tradisjonen om et politisk forbund mellom arbeiderne, jordbrukets arbeidende folk og fiskerne. Nettopp de store forskyvninger i sosialgruppene gjør det nødvendig å understreke hvor viktig det er at de fagorganiserte arbeidere alltid må kjenne seg hjemme i Arbeiderpartiet. Mere enn noen andre har de gått i bresjen for Arbeiderpartiet og den gjerning det har gjort i det norske samfunnet. Og som før skal vi søke samarbeid med jordbrukere og fiskere.

Som påvist er imidlertid heller ikke dette nok. Vi må bygge kontakten sterkere ut med de hurtig voksende grupper i offentlig og privat tjenestevirksomhet. Blant dem, de som arbeider på alle plan i utdanning og i helse-sektoren. Et stort parti må ha bred tilslutning fra alle disse grupper.

Det er neppe noe kunstgrep som kan vinne over den økte splittelse som i denne perioden preger norsk arbeider-bevegelse. Som før vil samling være en prosess som

krever systematisk og utholdende arbeide gjennom adskillig tid. Enkelte problemer blir avdekket ved det begrensede samlingsfelt som søker å skape et "sosialistisk venstreparti". Det bærer i seg større prinsipielle motsetninger enn det noen gang har vært i Arbeiderpartiet. Samlingen av norsk arbeiderbevegelse vil aldri komme den veg.

Vår oppgave er utrettelig å virke for å samle alle tilhengere av demokratisk sosialisme om Det norske Arbeiderparti. Det gjelder også de titusener kvinner og menn over landet som i en vanskelig situasjon skilte lag med oss og støttet Sosialistisk Valgforbund.

De reaksjonære krefters tidsbestemte overmot forteller bedre enn noe annet om den svekkelse som følger av en partimessig splittelse av den demokratiske sosialismens krefter. Dette vil måned etter måned minne folk om at det i Norge er bare en veg til en sterk demokratisk folkemakt: det er en bred og aktiv samling om Arbeiderpartiet.

Har de siste par år vært en vanskelig periode for Arbeiderpartiet, har den ikke vært lettere for Arbeidernes Ungdomsfylking. Av flere grunner har politisk ungdomsarbeid ikke hatt det lett i de senere år. Det synes nå å være klare tegn til at en står på terskelen til en bedre tid for AUF. Det er også bevisst ønske om bedre kontakt og samarbeide mellom parti og ungdomsorganisasjon. Partiet bør på alle plan holde dørene åpne for et slikt samarbeide, som jo er den normale tilstand i vårt parti.

FN's internasjonale kvinneår har vært en nyttig påminnelse også for vårt parti og for arbeiderbevegelsen. Regjeringen har tatt opp flere sider ved dette, og også foreslått et spesielt lovbud mot kjønnsdiskriminering.

Det tar imidlertid tid merkbart å forandre årtuseners tradisjoner. Et kvinneår kan og bør bli en impuls til større fart i arbeidet for likestilling.

- - - - -

Så skal alle krefter igjen settes inn for å gi Arbeiderpartiet en sikker ledende plass i det norske samfunnet. Vi har i de senere måneder hatt store møter i alle partiets fylkesorganisasjoner. Etter motgangen er partifolket iferd med å få humøret igjen.

Og arbeiderpartiet har i sannhet ingen grunn til å be noen andre om unnskyldning for sin eksistens. Ikke til høyre - og ikke til venstre, som det heter.

Arbeiderpartiets idéer og politikk har sine røtter i de folkegrupper som har skapt partiet. Idégrunnet har ikke sitt utspring i mystiske åpenbaringer eller fra ensomme store profeter. Den demokratiske sosialismens idéer tar form under endeløse studier, diskusjoner og praktiske tiltak. Hver generasjon av levende mennesker har rett og plikt til å forme sitt syn på tid og framtid.

Det er vår oppgave å gjennomføre forandringer og forbedringer i virkelighetens verden. Det forandrer lite i virkelighetens verden om en bruker tid og intelligens til å finne nye og vanskelige ord for gamle læresetninger. Det er to generasjoners forandringer i virkelighetens verden som er Arbeiderpartiets adelsmerke.

Å flytte de store folkegrupper ut av fattige og trekkfulle småhus, ut av byenes loftleiligheter og kjellerleiligheter og inn i moderne og vel utstyrte leiligheter - det er en samfunnsforandring i virkelighetens verden. Å lede de gamle bort fra fattigkassa og til en tidsmessig pensjonsordning - det er en forandring i virkelighetens verden. Å sikre de store folkegrupper moderne helsestell, å skaffe all ungdom fullverdig utdanning - det er forandringer i virkelighetens verden. Og det er ved slike forandringer at samfunnet selv blir forandret, det er ved dette at de store folkegrupper får økt trygghet, økt likestilling, større muligheter.

Vi skal fortsette på denne veg - på den demokratiske sosialismens veg. Og denne veg inn til en bedre framtid skal være brolagt med konkrete og forståelige aktuelle samfunnsoppgaver, slik vi former dem i våre programmer og vår politikk.

Så går vi ut til de store folkegrupper, til dem vi kjenner fra vår historie og til nye grupper skapt av en ny tid, og vinner dem for å være med i denne tidløse lange marsj, der et folk former sin tid og sin framtid.

Midt i denne prosess står Arbeiderpartiet. Gjør partiet stolt og sterkt.

Med en ørliten omskrivning av Rudolf Nilsen i Revolusjonens Røst, kan vi si:

Ja, gi meg de beste blant dere og jeg skal gi dere alt.
Ingen kan vite før seiren er min, hvor meget det

virkelig gjaldt.

Kan hende det gjelder å redde vårt land. De beste blandt dere er kalt.